

ANNEX: Hesíode, *Teogonía*

JMa Uyà

“Primer de tot hi hagué Caos, i després Gea”

Si primer de tot hi hagué Caos (no “el Caos”) és que Hesíode no sap res. O sigui que no vol dir que sap, sino que no sap, car “caos” és sense ordre ni creador primigeni. També pot voler dir que hi havia el món però caòtic. Tant és, perquè no explica l’origen de caos, per tant posa a l’inici no un fer sinó un ser: hi havia “caos”. Caos queda inexplicat, simplement hi era. El mon, per tant, no és donat, sinó existent. “Kaos”, etimològicament vol dir “badall, avenc”, i sembla anomenar un buit. Si és així, llavors tot sorgeix del buit, o del no-res. És allò contrari a la matèria.

Aquest inici marca un tarannà en la ontologia grega: no s’inicia des d’un més enllà, sinó des de l’aquí, l’haver-hi ara i aquí caos. No-res.

Tot seguit la mirada és naturalista: hi ha Gea, la terra, mare de tot, car els grecs observen que tot neix de la terra. Al fons de la terra, a la mateixa distància que el cel, l’obscuritat, el “Tàrtar tenebrós”. El Tàrtar no és l’Infern, sinó el lloc de les forces ocultes i els poders ocults, però actuant.

I en quart lloc, Eros, que és la força natural que empeny, a través de la bellesa i el desig, la creació de tot. Eros no és la voluntat humana de Schopenhauer, sinó una força de la naturalesa, la força creadora.

El Caos genera Èreb, la força oculta, i la Nit, que fan néixer Éter i el Dia. Èreb s’oposa a Éter (aire). O sigui que del no-res o desordre apareix allò ocult i allò que es veu. No pas de Gea. Hesíode, per tant, posa noms a allò que veu.

La terra, Gea, té un fill, Úranos, el cel, per protegir-se amb una cúpula que ells creien de bronze o de ferro, segons Homer. Seguim, per tant, anomenant fets. Llavors pareix les muntanyes i el Pontos, o aigües salobres que s’extenen enllà, que infanta Nereu, qui infanta les cinquanta Nereides. I llavors pareix els dotze Titans, el primer Ocean, el mar, i l’últim Cronos, “el més terrible dels seus fills”. Després té els Ciclops, i tres monstres més, Cotos, Briareu i Giges. Tía i Hiperión fan néixer el Sol, la Lluna i l’Aurora. Tetis i Ocean, els rius.

Uranos odia tots els seus fills amb Gea, temerós que el trenquin, car circulen entre Gea i ell, i per tant els amagava dins de Gea. Gea patia, i finalment els demanà que amb una gran falç la vengessin. Tots tenien por menys Cronos, que castra Úranos, i de la sang que cau sobre Gea sorgeixen tota mena de criatures, les Erínies, els Gegant i les Nimfes.

Dels genitals d'Úranos flotant en el mar sorgeix Afrodita (escuma) (provinent de la deessa oriental Ishtar-Astarté), deessa de la bellesa i l'amor.

De la Nit sorgiren el Fat, Ker i la Mort (el destí de morir, el moment de morir i el fet de morir). També el Son i els Somnis. I després l' Escar(ni) i la Misèria, tot això sense haver jagut amb ningú. També la Nit infantà les Moires i Ker, que son qui assignen respectivament el destí la mort de cada home. De la Nit van naixent tots els mals.

Tot seguit Hesíode nomena tots els fenòmens naturals, fillades d'un i altre, fins que arriba als fills de Cronos i Rea dos titans, que són per tant germans, i fills de Gea i Úranos. Cronos vol impedir que neixin els seus fills, fins que Rea implora ajuda a Gea i Úranos, i a través d'una hàbil maniobra aconseguix parir Zeus, els pare dels déus.

A partir d'aquí, la **mitologia**. L'**ontologia** ha estat, de fet, un posar nom i un fer néixer tot el què és d'allò que és.

Els mites grecs aporten una saviesa profunda sobre els humans i els seus fets, a través del simbolisme de les accions dels déus, semidéus, i humans. Es pot llegir com un tractat dels mals i els costums i les faltes humanes. Són vers i reveladors.

Però la perspicàcia dels grecs no ens assabenta de l'origen, perquè no el saben. Tampoc l'afirmen, car és un ontologia descriptiva.

De Caos, Terra i Cel, d'ells el Temps, i del temps, Zeus, i els déus immortals, dels immortals els mortals, que se'n separen, fets de terra i fang per Prometeu (fill de Jàpet, un tità, i de Clímene, filla d'Ocean, i de Tetís, dos titàns), i de Pal·les Atenea, la núvia, o Pandora en altres versions, feta també amb fang per Prometeu, la raça de la dona, "el bell mal" a canvi del bé, que fou el foc robat per Prometeu als immortals: una i altre, foc i dona, calen ser alimentats contínuament i alhora són destructors.

Aquesta és la seqüència essencial. Dit altrament, del buit o desordre apareix l'existent que produeix el temps (el més terrible) que crea els déus que fan els humans (homes) i humanes (dones).

Després ve la guerra dels Titans, fills de Gea i Úranos, i els fills de Cronos, entre ells Zeus. Zeus, després d'anorrear Tifeu, l'últim fill de la terra, és per fi el rei dels déus. Tot seguit s'ajunta amb moltes deesses i va infantant tots els déus menors, entre altres Apol·lo i Dionís. I finalment tot un seguit de deesses jauen amb homes mortals, i apareixen el conjunt de semidéus, com Faetón o Nausica, entre molts d'altres.

Ben mirat, Zeus, que ja no és una força natural sinó un Déu, guanya la guerra a la Natura, i s'imposa sobre totes les forces que ara ell governarà. I d'ell sorgeixen ja totes les causes i estat psicològics dels homes, representades pels déus i semidéus. Per tant, el què fa Hesíode, en el seu resum, és explicar-nos que entre la Natura, o existent, inexplicada i inexplicable, i els homes i dones, existents, però mortals i freturosos, hi una un estatge superior, l'immortal, que governa, no sempre amb gaire cap, tot el que es veu, perquè de fet, totes les coses, encara en Hesíode, estan plenes de déus.

Però els grecs aviat liquidaran, amb la seva intel·ligència, aquesta protecció mitjancera dels déus. Els poetes presocràtics i els sofistes més tard, es posaran en el camí del Real. Però aquest camí, ja gairebé sense Déus, l'aturarà Plató, desplaçant el Real al més enllà, i convertint el món en aparença.

JMa. Uyà